

Dzielnica XIII Podgórze

To przeszło 25 km² i ponad 34 000 mieszkańców. Ma nieco wydłużony kształt, a od północy jej granicę wyznacza Wisła. Od zawsze związana z rzeką, rozłożona na jej prawym brzegu, ozdobiona Wzgórzami Krzemionek. Historia Dzielnicy niesie w sobie dramatyczne i barwne dzieje jednego miasta i trzech wiekowych wsi. Od 1991 r. nosi dumnie nazwę „Podgórze”, oddając w ten sposób szacunek dziejom dawnego Wolnego Królewskiego Miasta. Jej kolorytu dopełniają historie Płaszowa, Rybitw i Przewozu. Każda z tych nazw to osobne dzieje, historie, których świadkiem jest dziedzictwo architektoniczne i kulturowe naszej dzielnicy. Centrum Dzielnicy XIII, skupiającym jej życie, aktywność mieszkańców, największą ilość atrakcji oraz zabytków, jest obszar dawnego miasta Podgórze.

WOLNE KRÓLEWSKIE MIASTO PODGÓRZE

Powstało na mocy Uniwersału Józefa II Habsburga w 1784 r. Wcześniej na tym terenie istniała osada zwana Janową Wolą bądź Czyżową oraz Zabłocie, stanowiące do I rozbioru Polski przemysłowe zaplecze miasta Kazimierza. Jako odrębne nowoczesne, uprzemysłowione i wielokulturowe miasto, Podgórze istniało do 1915 r. Wtedy to połączyło się z Krakowem, dopełniając w ten sposób ideę budowy Wielkiego Krakowa, której autorem i realizatorem był prezydent Juliusz Leo. Podgórze było najważniejszym elementem tego długoletniego procesu. Wśród wcześniej przyłączonych prawobrzeżnych osad, wsi i gmin znalazł się także w 1912 r. Płaszów. Ta oddalona o około 3,5 km od centrum Krakowa wieś była w XII w. własnością Awdańców, a następnie klasztoru Norbertanek na Zwierzyńcu. W rękach zwierzynieckich panien pozostawała do XIII w. Potem wielokrotnie zmieniała władarzy, aby od XVI do XVIII w. stać się własnością wielkorządców krakowskich. Po I rozbiorze Polski miejscowość znalazła się pod panowaniem austriackim. W czasie II wojny światowej jej nazwę zapożyczili Niemcy tworząc na terenie sąsiedniej Woli Duchackiej obóz koncentracyjny „KL Płaszów”. Rybitwy ze swoim XI-wiecznym rodowodem nie ustępują Płaszowowi. Były osadą służebną, położoną bezpośrednio nad rzeką, która dostarczała ryb właścicielowi wsi, stąd jej nazwa. Od końca XIII w. aż do I rozbioru Polski Rybitwy były własnością klasztoru w Mogile. Potem, podobnie jak Płaszów, znalazły się pod panowaniem austriackim. Włączono je do Krakowa w 1945 r. XV-wieczny - oddalony o 9 km od centrum Krakowa - Przewóz, również należał do opactwa w Mogile. Przez osadę przebiegał trakt solny tzw. „via prasolka”. Po I rozbiorze Polski wieś stała się własnością prywatną. W granice Krakowa włączono ją w 1973 r.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA CYKLICZNE

PODGÓRSKIE KOŁĘDOWANIE NA RYNKU PODGÓRSKIM
TRADYCYJNE ŚWIĘTO „REKAWKA”
MARSZ PAMIĘCI W ROCZNICĘ LIKWIDACJI GETTA
FESTYN „LATO NAD BAGRAMI”
PODGÓRSKIE LETNIE KONCERTY W KOŚCIELE ŚW. JÓZEFA
DOŻYNKI
PODGÓRSKA JESIEŃ KULTURALNA
PODGÓRSKIE DNI OTWARTYCH DRZWI
OBCHODY ROCZNICY WYZWALANIA KRAKOWA
ŚWIĄTECZNE TARGI RZECZY WYJĄTKOWYCH
TARG PIETRUSZKOWY W PODZIEMIACH KS KORONA

6 STYCZNIA
WTOREK PO WIELKANOCY
POŁOWA MARCA
DRUGA POŁOWA CZERWCA
LIPIEC I SIERPIEŃ
POCZĄTEK WRZEŚNIA
POŁOWA WRZEŚNIA
OSTATNI WEEKEND WRZEŚNIA
KONIEC PAŹDZIERNIKA
POCZĄTEK GRUDNIA
CO SOBOTĘ

www.dzielnica13.krakow.pl
facebook.com/DzielnicaXIIIPodgorze

CZY WIESZ, ŻE:

To właśnie z Dzielnicą XIII i jej „sercem - Starym Podgórzem” związane są dwie najbardziej znane krakowskie legendy – O Księżu Kraku i o Panu Twardowskim ■

W Przewozie znajduje się kapliczka, która „przyplnęła” Wisłę. Według legendy wyłowili ją z rzeki miejscowi chłopcy i umieścili nad brzegiem Wisły, aby chroniła wieś przed kaprysami wody. Kapliczka pochodzi z 1723 r. i przedstawia Chrystusa Nazareńskiego oraz Jana Nepomucena ■

Miasto Podgórze miało swój herb, którego znaczenia bardzo długo nie rozumiano. Dziś wiemy, że nagi wędrowiec odpoczywający przy kolumnie to Herkules ■

Dawny podgórski magistrat posiada salę obrad zaliczaną do najpiękniejszych urzędowych sal Krakowa ■

Kobieca postać z płaskorzeźby „Oszczędność” autorstwa Pawła Turnusa, która znajduje się nad wejściem do budynku dawnej Kasy Oszczędności Miasta Podgórze jest portretem żony rzeźbiarza ■

Na jednej ze ścian dawnego magistratu miasta Podgórze – od strony ul. Limanowskiego - wisiał dawniej barometr. Dziś pozostała po nim podłużna deska ■

Nasza XIII dzielnica to najszczęśliwsza 13-stka pod słońcem ■
Zapraszamy!!!

Broszura wydana przy współpracy:

TEKST: MELANIA TUTAK, PAWEŁ KUBISZTAŁ
ZDJĘCIA: JACEK MLYNARZ, PAWEŁ KUBISZTAŁ
OPRACOWANIE GRAFICZNE: PIOTR JAGUŚCIK
PROJEKTOWY GRAFICZNY

NA SZ

DZIELNICA XIII
PODGÓRZE

A

SZ CZES LIWA XIII

WAR TO ZO BACZ YĆ:

KOPIEC KRAKUSA

Najstarsza budowla w Krakowie (z VII w. n.e.), legendarna mogiła mitycznego Księcia Kraka – założyciela Krakowa, wspinały punkt widokowy na panoramę Krakowa.

KAMIENIOŁOM LIBAN

ul. Za Torem 22
Dawny średniowieczny kamieniołom. W XIX w. wapienik firmy Liban & Ehrenpreis, stąd nazwa. W czasie II wojny światowej ciężki obóz karny Baudienstu – Służby Budowlanej. W 1993 r. kręcono tu słynną „Listę Schindlera” Stevena Spielberga.

MAGISTRAT

Rynek Podgórski 1
Dawna siedziba władz Wolnego Królewskiego Miasta Podgórze wzniesiona w poł. XIX w. w stylu eklektycznym; w zwieńczeniu attyki herb Podgórze.

KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JÓZEFA

Rynek Podgórski
Najwspanialsza neogotycka budowla sakralna w Krakowie, wzniesiona w latach 1905-09 wg projektu J. Sas-Zubrzyckiego. Obok dzwonnica z 1837 r.

KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOŻEJ

ul. Zamojskiego 56
Zaprojektowany przez J. Sas-Zubrzyckiego, konsekrowany w 1906 r. Budowla eklektyczna z bogatą dekoracją mozaikową i witrażową.

FORT ŚW. BENEDYKTA

Wzgórze Lasoty
Fragment zespołu fortyfikacji Twierdzy Kraków wzniesionych przez Austriaków w połowie XIX w. Jedyny w Polsce i jeden z kilku w Europie fort w kształcie wieży maksymilianiskiej. Neogotycki, wg projektu F. Książarskiego.

KOŚCIÓŁEK ŚW. BENEDYKTA

Wzgórze Lasoty
Jeden z najmniejszych i najstarszych kościołów Krakowa z ok. XII w. Wzniesiony w miejscu dawnych kultów pogańskich.

PARK IM. WOJCIECHA BEDNARSKIEGO

Powstał z inicjatywy Wojciecha Bednarskiego w 1896 r. na dnie średniowiecznego kamieniołomu. Jest jednym z pierwszych przykładów rewitalizacji terenów poprzemysłowych.

STARY CMENTARZ PODGÓRSKI

al. Powstańców Śląskich 1
Najstarszy cmentarz komunalny na terenie dzisiejszego Krakowa. Założony pomiędzy 1786 a 1792 r. Zachowany w niewielkiej części. Miejsce spoczynku m.in. bohatera narodowego Edwarda Dembowskiego.

NOWY CMENTARZ PODGÓRSKI

ul. Wapienna 13
Utworzony w 1900 r. Największy cmentarz na prawym brzegu Wisły z bogatym zespołem rzeźby nagrobnej. Miejsce spoczynku zasłużonych Podgórczan.

DAWNA KASA OSZCZĘDNOŚCI MIASTA PODGÓRZA

ul. Józefińska 18
Secesyjny budynek wzniesiony wg własnego projektu przez A. Dostala w 1910 r. Podczas II wojny światowej siedziba Żydowskiej Samopomocy Społecznej. W 1942 r. miejsce selekcji mieszkańców getta przeprowadzonej przez gestapo.

ELEKTROWNIA MIEJSKA/CRICOTEKA

ul. Nadwiślańska 2-4
Budynek dawnego Miejskiego Zakładu Elektrycznego miasta Podgórze z 1900 r. - najstarszej elektrowni na terenie dzisiejszego Krakowa. W 2014 r. powstał nowy budynek - siedziba Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora CRICOTEKA.

GALERIA STARMACH

ul. Węgierska 5
Neogotycki żydowski Dom Modlitw Zuchera wzniesiony ok. 1881 r. Zniszczony podczas II wojny światowej. W 1997 r. zaadaptowany na galerię według projektu J. Rumiana. Jedna z najważniejszych krakowskich galerii powojennej sztuki polskiej.

MAGAZYN SOLNY

ul. Na Jezędzie 8
Dawny skład soli z Wieliczki transportowanej Wisłą w głąb Polski. Powstał około 1785 r. W drugiej połowie XIX w. zaadaptowany na austriackie koszarzy wojskowe i stajnie.

FRAGMENT MURÓW GETTA

ul. Lwowska 29
Pozostałości murów otaczających w latach 1941-1943 „Żydowską dzielnicę mieszkaniową” - założone przez hitlerowców getto (dla ok. 15 000 Żydów) obejmujące obszar pomiędzy Wisłą, Rynkiem Podgórskim, Krzemionkami i linią kolejową.

FABRYKA SCHINDLERA

ul. Lipowa 4
Podczas II wojny światowej w Fabryce „Emalia” kierowanej przez Oskara Schindlera pracowali więźniowie żydowscy z podobozu KL Płaszów, ich historię opowiada „Lista Schindlera”. Obecnie oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa.

APTEKA POD ORŁEM I PLAC BOHATERÓW GETTA

Jedyna apteka działająca na terenie getta w latach 1941-1943, prowadzona przez Polaka Tadeusza Pankiewicza. Schronienie dla wielu Żydów podczas aresztowań, miejsce spotkań konspiracyjnych. Obecnie oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Położona na rogu Placu Bohaterów Getta, dawniej Placu Zgody. Podczas II wojny światowej centrum getta - miejsce apeli, selekcji i kaźni Żydów. W 2005 r. przekształcony, wg projektu P. Lewickiego i K. Łatka, w pomnik upamiętniający zagładę krakowskich Żydów.

OBÓZ KONCENTRACYJNY KL PLASZÓW

Założony przez Niemców w 1942 r. obóz pracy przymusowej, w 1944 r. przekształcony w obóz koncentracyjny. Największe miejsce zagłady na terenie Krakowa upamiętnione w 1964 r. pomnikiem projektu W. Cęckiewicz.

MUZEUM PODGÓRZA - ZAJAZD POD ŚW. BENEDYKTEM

ul. Limanowskiego 51
Zajazd z XVIII w. przekształcony w II poł. XIX w. na koszarę wojsk austriackich. Jeden z pierwszych budynków w Krakowie wyzwolony spod okupacji zaborcy w 1918 r. Nowy oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa.

UZDROWISKO ANTONIEGO MATECZNEGO

Dawny Zakład Kąpielowy Wody Siarczkowo-Solankowej oraz park uruchomiony przez Antoniego Matecznego w 1905 r. w Budynek otacza park, z którym tworzy założenie parkowo-uzdrowiskowe, dziś będące w rękach prywatnych. Planowane jest ponowne udostępnienie.

KOŚCIÓŁ NAJŚWIĘTSZEGO SERCA

ul. Saska 2
Modernistyczna jednonawowa budowla wg projektu F. Mączyńskiego, wzniesiona w latach 1930-1931, miejsce kultu XVI-wiecznego słynącego łaskami obrazu Matki Boskiej Płaszowskiej.

ZALEW BAGRY

Drugi co do wielkości (31,4 ha) zbiornik wodny w Krakowie. Powstał po zalaniu dawnego żwirowiska. Miejsce rekreacji i uprawiania sportów wodnych dla krakowian, jak również miejsce gniazdowania dzikich ptaków. Od 2016 r. zalew wraz z otoczeniem stanowi park.

STAW PŁASZOWSKI

Nazywany Małymi Bagrami, zbiornik powstał w miejscu dawnego wyrobiska gliny i żwiru dla rozbudowywanego węzła kolejowego w Płaszowie. Obecnie podejmowane są działania mające udostępnić jego obszar jako miejsce rekreacji.

FORT 50a LASÓWKA „WODNY”

ul. Gólkówka 57
Pancerny fort obrony bliskiej, element Twierdzy Kraków. Powstał w 1899 r. wg projektu E. Gołogórskiego. W okresie międzywojennym i w czasie II wojny światowej pełnił rolę magazynów wojskowych, obecnie opuszczony.

PLAC NIEPODŁĘGŁOŚCI

Wytyczony w XVIII w., w miejscu dawnego rządowego, wielofunkcyjnego budynku (Oekonomie Gebaude), później zamienionego na koszarę. Jeden z pierwszych budynków, wyzwolonych spod władzy zaborczej 31.X.1918 r. przez porucznika Antoniego Stawarza. Koszarę wyburzono w latach 50. XX w.

BUDYNEK PODGÓRSKIEGO TOWARZYSTWA

ul. Sokolska 17
Filia Lwowskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” założona w 1891 r. Gmach wg projektu S. Serkowskiego powstał w 1893 r. Posiadał charakterystyczny schodkowy szczyt, wieżę nakrytą hełmem oraz ceglana fasadą. Odbływały się tu spotkania towarzyskie, wieczorki patriotyczne, miejskie uroczystości.

DOM KULTURY „PODGÓRZE” - DAWNA SZKOŁA

ul. Sokolska 13
Gmach męskiej szkoły wydziałowej i szkoły przemysłowej uzupełniającej ufundowany w 1893 r., wybudowany wg projektu J. Kryłowskiego. Do 1970 r. siedziba jednej z najstarszych podgórskich szkół podstawowych. Dziś siedziba Domu Kultury „Podgórze”.

SZKOŁA LUDOWA POD ŚW. BENEDYKTEM

ul. Limanowskiego 62
Neoklasycystyczny budynek szkoły męsko-żeńskej, zbudowany w 1904 r. wg projektu Z. Łuksa. W zwieńczeniu herb Podgórze.